

goals of his peace talks with the opposing protestant side allow us to better understand what led one of the most prominent figures in modern History to his assassination. This article also serves this purpose. To better express my opinions, parallels from the history of different epochs will be drawn, which are directly related to the topic.

მარიამ სამიცაშვილი, თამარ სამარგულიანი

ისტორიის საბაკალავრო პროგრამა
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, თსუ

აბორიგენი ინდიელების მდგომარეობა კანადაში – კულტურული გენოციდი თუ დისკრიმინაცია

საკვანძო სიტყვები: აბორიგენი ინდიელები, კანადა, სკოლა ინტერნატები, „ინდიელთა აქტი“, გენოციდი, რეზერვაციები, სამოციანების წმენდა, საშვის ნებართვის სისტემა

Keywords: The Indigenous People, Canada, Residential school, The Indian act, Genocide, Reservation, Sixties Scoop, The Pass System

წინამდებარე სტატიის კვლევის საგანია კანადის მთავრობის მიერ აბორიგენ ინდიელთა წინააღმდეგ გატარებული პოლიტიკა, რომელიც ძირითადად სკოლა ინტერნატების დაარსებასა და „ინდიელთა აქტის“ დადასტურებით გამოიხატა. ინტერნატები და მის გარშემო განვითარებული საკითხი, რომელმაც XIX-XX საუკუნეები მოიცვა, აქტუალობას არც დღევანდელ ეპოქაში კარგავს. დღემდე არსებობენ ამ დისკრიმინაციის მომსწრენი და მსხვერპლნი, რომლებიც ჯერ კიდევ ცდილობენ გადატანილ ტრავმასთან გამკლავებას. საზოგადოებამ მოითხოვა პასუხი ეგო კანადის მთავრობას ჩადენილი სისტიკისთვის (Parrott 2014).

განსახილველ საკითხზე, ქართულ სამეცნიერო თუ პოპულარულ სივრცეში ლიტერატურა არ არსებობს, შესაბამისად, ეს თემა – აბორიგენ ინდიელთა ეთნიკური იდენტობის დათრგუნვა კანადაში, ქართველი მკითხველისთვის ჯერ კიდევ სრულებით უცნობია. ჩვენი მიზანია, გავაცნოთ მკითხველს კანადის ტერიტორიაზე მცხოვრები ინდიელების ისტორიული წარსული, განვიხილოთ მისი დადებითი და უარყოფითი

მხარეები, შევაფასოთ, თუ რამდენად შესაძლებელია ეს მოვლენა შეფასდეს გენოციდად და შუერთდეს იმ სიას, რომელშიცაა: ჰოლოკოსტი, ჰოლოდომორი და ა.შ.

ინდიელთა კულტურასა და ისტორიაში დიდ გარდამტეხ მოვლენად და ტრავმად იქცა „გაევროპელების“ მცდელობები კანადის მთავრობის მხრიდან. ევროპელების მიზანი იყო გარდაექმნათ ადგილობრივი მოსახლეობა, მიეღოთ მათი მიწები და მიეღწიათ მათი ასიმილაციისთვის, ანუ დაეთრგუნათ მათი წარსული და კულტურა. სახელმწიფოს დაფინანსებისა და ეკლესიის ხელშეწყობით, კანადის მთავრობის მიერ რამდენიმე ძირეული რეფორმა გატარდა ინდიელთა ინტეგრაციისთვის და, უფრო სწორი იქნება, ვთქვათ, იძულებითი ასიმილაციისთვის. ეს იყო „ინდიელთა აქტი“, რეზერვაციები, სკოლა-ინტერნატები და საშვის-ნებართვის სისტემა.

პირველი და ერთ-ერთი უმთავრესი იყო „ინდიელთა აქტი“, სამართლებრივი კანონების კრებული, რომელიც განსაზღვრავდა ინდიელთა სტატუსს და ზღუდავდა მათ შესაძლებლობებსა და თვითგამოხატვას. „ინდიელთა აქტი“ იურიდიულად მიღებულ იქნა 1876 წელს, თუმცა, მასში შემავალი მუხლები XVIII საუკუნის 80-იანი წლებიდანვე გამოიყენებოდა ინდიელთა წინააღმდეგ. სამართლიანობისთვის უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელი ცვლილებებით, „აქტი“ უკეთ მოერგო ინდიელთა უფლებებს და ამოღებულ იქნა დისკრიმინაციული მუხლები. აქტი არ ეხება კანადელ მეტისებსა¹ და ინუიტებს², მასში განხილულია მხოლოდ „პირველადი ერის“³ უფლებები. „ინდიელთა აქტით“ განისაზღვრა ინდიელთა იდენტობა, მათი პოლიტიკური უფლებები, სამთავრობო აპარატი, მათი კულტურული ცხოვრებისა და განათლების უფლებები. წინამდებარე სტატია ეცდება განიხილოს თითოეული ზემოთ ხსენებული. „ინდიელთა აქტით“ „მოგვარდა“ საზღვრის პრობლემები ინდიელებსა და კანადის მთავრობას შორის. ინდიელები გადანაწილდნენ შესაბამის რეზერვაციებში, რომლებიც ნაკლებად ნაყოფიერ მიწებზე მდებარეობდა და რომლებიც, საბოლოო ჯამში, შედიოდა კანადის სახელმწიფო საზღვრებში. თვითმმართველობის შესანარჩუნებ-

1 კანადელი მეტისები (The Métis) – ადამიანთა ჯგუფი, რომელთა ერთი მშობელი ევროპული წარმოშობისაა, მეორე კი აბორიგენ ინდიელებს განეკუთვნება.

2 ინუიტები (The Inuit) – არქტიკული კანადის, ალასკისა და გრენლანდიის აბორიგენი მოსახლეობა. ტერმინი ამ ხალხის ენიდან ითარგმნება, როგორც „ხალხი“.

3 ლიტერატურაში აბორიგენი ინდიელები მოიხსენიებიან როგორც: „the First Nations“.

ლად შემოიღეს სპეციალური მოწყობა „ბენდის“ (The Band) სახელწოდებით. ეს ადმინისტრაციული თვითმმართველი ორგანო არჩევითი იყო და ცვლიდა ბელადის პოზიციას. ბენდის არჩევნებში მონაწილეობის მიღება მხოლოდ ინდიელის სტატუსის მქონე მოქალაქე მამაკაცს შეეძლო, რომელიც ჩანერილი იყო შესაბამის ადმინისტრაციულ ოლქში. „ინდიელთა აქტი“ ასევე განსაზღვრავდა ინდიელის სტატუსს. მამაკაცი, რომელიც დაბადებული იყო ასევე ინდიელთა სტატუსის მქონე ოჯახში და ტრადიციულად მიიჩნეოდა რომელიმე კონკრეტული ტომის წევრად, იღებდა მსგავს სტატუსს. ქალის შემთხვევაში კი მსგავსი სტატუსის მიღება ქორწინებით ხდებოდა. 1951 წლის შესწორებით ინდიელის სტატუსის მქონე მამაკაცი, რომელიც გახდებოდა ექიმი ან იურისტი, ავტომატურად კარგავდა ამ სტატუსს. კანადურ არჩევნებში მონაწილეობა ინდიელის სტატუსით შეუძლებელი იყო.

მოკლედ რომ შევაფასოთ, იმისათვის, რომ აბორიგენ ინდიელს მიეღო კანადის მოქალაქეობა, მას უარი უნდა ეთქვა თავის წარმოშობაზე, რადგან „აქტის“ მიხედვით არ შეიძლებოდა ყოფილიყო სტატუსით აბორიგენი ინდიელი და ამავდროულად კანადელი. ეს მუხლი ლეგალური იყო 1960 წლამდე (Indian Act 2006).

ინდიელები არც რეზერვაციებში იყვნენ სრულიად თავისუფლები. კანადის მთავრობა იჭრებოდა რეზერვაციის საზღვრებში და ზღუდავდა იქ მცხოვრებთა თავისუფლებას. ინდიელთა „აქტის“ 1895 წლის შესწორებით აბორიგენ მოსახლეობას აეკრძალა „Paw Wow“¹ და „Potlatch“-ის,² ასევე მზის ცეკვის რიტუალების შესრულება. ხოლო 1925 წლის შესწორებით, აიკრძალა ყველა რიტუალური ცეკვა რეზერვაციის საზღვრებს მიღმა კი. ამგვარი შეზღუდვები მიუღებელი იყო თავად ინდიელებისათვის, ვინაიდან ეს ყოველივე ინდიელთა თვითგამორკვევას ზღუდავდა, რამაც რეზერვაციებში ხშირი აჯანყებები და დაუმორჩილებლობა გამოიწვია.

„ინდიელთა აქტით“ სტატუსის მქონე აბორიგენები ვალდებულები იყვნენ შვილები გაეგზავნათ სკოლა-ინტერნატებში, სადაც ხდებოდა ბავშვებისთვის ევროპული კულტურის გაცნობა და სწავლება. ინდიე-

1 „Paw Wow“ – ამერიკელ ინდიელთა რიტუალი, რომლის მიმდინარეობისას იკრიბება სხადასხვა ადგილობრივი ერის წარმომადგენელი ცეკვის, სიმღერის და წინაპართა ტრადიციების პატივისცემის მიზნით.

2 „Potlatch“ – აღნიშნავს საზეიმო დღესასწაულს, რომელიც გამოიყენება ჩრდილო-დასავლეთ სანაპიროზე მცხოვრები ინდიელების მრავალფეროვან ჯგუფში, როგორც ძირძველი კულტურის განუყოფელი ნაწილი, რომელსაც აქვს მრავალი სოციალური მნიშვნელობა.

ლები თავდაპირველად ამ ცვლილებებს დადებითად შეხვდნენ, რადგანაც მიაჩნდათ, რომ სკოლა-ინტერნატები მათ შვილებს დაეხმარებოდა გარემოსთან უკეთეს ინტეგრაციაში, თუმცა მოხდა საპირისპირო, რასაც მოგვიანებით უფრო ვრცლად შევეხებით.

„ინდიელთა აქტი“ 1985 წლის შესწორებებით უფრო პროგრესული მუხლები შევიდა, რითაც გამარტივდა ინდიელთა ყოფა და ყოველდღიურობა. მაგალითად, მათ მიენიჭათ კანადური მოქალაქეობა და შესაბამისად, ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება. აღსანიშნავია, რომ „ინდიელთა აქტი“ დღემდე არსებობს და განსაზღვრავს ინდიელთა სტატუსსა და უფლებებს.

ინდიელთა თავისუფლების შესაზღუდად აქტიურად გამოიყენებოდა სასაზღვრო სისტემა. აბორიგენთა უფლებები რეზერვაციის საზღვრებში მათი შექმნის მომენტიდან იზღუდებოდა, თუმცა ამას არ ჰქონია საყოველთაო ხასიათი 1885 წლამდე. ამ დროს კანადის მთავრობის მხრიდან კონტროლის გამკაცრება, ერთი მხრივ, გამოიწვია ამავე წელს მომხდარმა ინდიელთა საკმაოდ მასშტაბურმა და ორგანიზებულმა აჯანყებამ,¹ მეორე მხრივ კი კანადის მთავრობის სურვილმა, ეკონტროლებინა ინდიელთა კომუნა და ხელი შეეშალა კანადელ მოსახლეობასთან მათი ინტეგრაციისთვის. ზემოთ თქმულის განსახორციელებლად, პრემიერ-მინისტრ ჯონ მაკდონალდის² განკარგულებით, რეზერვაციების ერთმანეთისგან დასაშორებლად, სოციალური და ეკონომიკური მხარის საკონტროლებლად, შემოღებულ იქნა სისტემა, რომელიც მკაცრად იცავდა რეზერვაციის საზღვრებს.

რიგით ინდიელს რეზერვაციის დასატოვებლად სჭირდებოდა ხელისუფლების თანხმობა და შესაბამისი საშვი. ამგვარად, რეზერვაციაში მცხოვრები ინდივიდები მუდმივი კონტროლის ქვეშ იყვნენ. მათ არ შეეძლოთ რეზერვაციის დატოვება რიტუალების შესასრულებლად (რაც, როგორც ვახსენეთ, მოგვიანებით კანონითაც განისაზღვრა), რომლებიც ტარდებოდა საკრალურ ტერიტორიაზე. საშვის სისტემა ასევე ზღუდავდა მშობლის უფლებას მოენახულებინა შვილები სკოლა-ინტერნატებში. გართულებული ბიუროკრატია და გაუმართავი სისტემა ზოგჯერ

1 ჩრდილო-დასავლეთის ამბოხი (The North-West rebellion) 1885 წელს ლუის რიელის ხელმძღვანელობით მოეწყო სასკაჩევანის პროვინციაში, კანადაში. აჯანყების ძირითად მიზეზს წარმოადგენდა კანადელების ექსპანსია დასავლეთის მიმართულებით და მეტისებისა და პირველადი ერის, ანუ აბორიგენი ინდიელების უფლებათა უგულებელყოფით გამოწვეული უკმაყოფილება. აჯანყება 5 თვის შემდეგ ჩაახშო მთავრობამ. ლიდერი – ლუის რიელი სიკვდილით დასაჯეს.

2 კანადის პირველი პრემიერ-მინისტრი 1878-1891 წლებში.

ისე აგვიანებდა საშვის გაცემას, რომ ინდიელს ზედმეტად მორჩენილი და გასაყიდად გამზადებული ნაწარმი მთლიანად უღებოდა. უნდა ითქვას ისიც, რომ საშვის სისტემას ინდიელთა ეკონომიკაზე დღემდე საკმაოდ დიდი დალი აქვს დასმული. ამან ხელი შეუშალა რეზერვაციებში მეურნეობის დაწინაურებას და განვითარებას, შესაბამისად კი – ვაჭრობას.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნაც, რომ საშვის სისტემა არასოდეს ყოფილა იურიდიულად დაკანონებული და კანადის მთავრობა ამგვარ დისკრიმინაციას და ზეწოლას უკანონოდ ეწეოდა. ამის გააზრება და გათვითცნობიერება აბორიგენთა რეზერვაციების მიერ მოხდა ეტაპობრივად და საშვის სისტემა თანდათანობით გაქრა.

ინდიელების გასაკონტროლებლად და მათი ეკონომიკური შესაძლებლობების შესაზღუდად ინდიელ ფერმერებს რეზერვაციებში მიწის დამუშავებისას ტექნიკის გამოყენება ეკრძალებოდათ (Kerstetter 1995: 165). მათ უნდა ეწარმოებინათ იმდენი, რამდენიც მათ ოჯახს სჭირდებოდა. ყველანაირი ტექნიკა, რომელიც შრომას გაამარტივებდა და უხმოსავლიანობას შეუწყობდა ხელს, აკრძალული იყო. ამგვარი მიდგომა საზოგადოებას არ აძლევდა ვაჭრობის განვითარების საშუალებას, აქცევდა ჩაკეტილ საზღვრებში და ზღუდავდა ეკონომიკურ შესაძლებლობებს. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ზედმეტი ნაწარმი განწირული იყო დაღპობისთვის და, ბუნებრივია, მისი გაყიდვა ხშირად სრულიად წარმოუდგენლად მიიჩნეოდა.

სკოლა ინტერნატები, შეიძლება ითქვას, ინდიელთა ტრადიციებისა თუ იდეოლოგიის წინააღმდეგ ბრძოლის ყველაზე ეფექტური საშუალება იყო. თავის დროზე ჯონ მაკდონალდმა განაცხადა: „დავიმორჩილოთ ბავშვები და ჩვენ შევძლებთ მშობლის დამორჩილებას [...] მხოლოდ დაჟინებული განათლების სისტემატური კურსით (ამ სიტყვის სრული და ყველაზე პრაქტიკული მნიშვნელობით) შევძლებთ ვიყოთ იმედიანად და მივაღწიოთ სასურველ მიზანს“ (Blackstock, Clarke, Cullen... 2004: 20).

ტერმინი სკოლა-ინტერნატები გულისხმობდა კანადის ტერიტორიაზე დაარსებულ ვრცელ სასკოლო სისტემას, რომელსაც აფინანსებდა სახელმწიფო და ამავედროულად ხელშეწყობა ეკლესიის მხრიდანაც ჰქონდა. მათი ნომინალური მიზანი ადგილობრივი ბავშვების აღზრდა, მათთვის ცივილიზაციის გაცნობა იყო, თუმცა ამაშიც იკვეთებოდა ინდიელებისათვის საზიანო და წინასწარ განზრახული მიზანი. სკოლები იქმნებოდა აბორიგენი ახალგაზრდების კანადურ საზოგადოე-

ბაში ასიმილაციის მიზნით მათში ტრადიციული აზროვნების ამოშლის მცდელობის წყალობით.

სკოლა-ინტერნატები იმ ტრამვების დამაჯერებელ მტკიცებულებას წამოადგენს, რომელიც ამ ბავშვებმა განიცადეს იქ ყოფნის დროს. ამ თემით დაინტერესება ადრეულ პერიოდში (1960-70-იან წლებში) იწყება და პიკს მას შემდეგ აღწევს, რაც ყოფილი საცხოვრებელი სკოლის ტერიტორიაზე, მასობრივ სამარხში 215 ბავშვის ნეშტი (მათ შორის სამ წლამდე ასაკის) იპოვეს. „დაწესებულება ოდესღაც წარმოადგენდა კანადის საერთო ეროვნული ძალისხმევის ნაწილს, რათა ასიმილაციის მცდელობის მიზეზით, მკვიდრი ბავშვები თავიანთი ოჯახებისგან განეშორებინათ“ (Davis 2021).

ვიდრე სკოლა-ინტერნატები თავის რეალურ სახეს მიიღებდა, არსებობდა რელიგიური ორდენების მიერ ძირძველი ბავშვებისათვის დაარსებული მისიონერული სკოლები (1600-იანი წლების დასაწყისიდან 1800-იან წლებამდე), რომლებიც ინტერნატების წინამორბედად ითვლება. „საცხოვრებელ სკოლებს დიდი ხნის ისტორია აქვთ კანადაში. პირველი საცხოვრებელი დაწესებულებები შეიქმნა ახალ საფრანგეთში¹ კათოლიკე მისიონერების მიერ ინდიელთა მოვლისა და სწავლის უზრუნველსაყოფად. თუმცა, კოლონიურმა მთავრობებმა ვერ შეძლეს ძირძველი ხალხის იძულება, მონაწილეობა მიეღოთ სკოლებში, რადგან პირველადი ერების ხალხი ძირითადად დამოუკიდებელი იყო, მაშინ, როცა ევროპელები პირიქით, ეკონომიკური და სამხედრო თვალსაზრისით მათზე იყვნენ დამოკიდებული“ (Residential Schools in Canada 2012). მიუხედავად იმისა, რომ მე-17 საუკუნეში ახალ საფრანგეთში უკვე არსებობდა სკოლები, საცხოვრებელი სკოლების სისტემა ოფიციალურად ამოქმედდა 1880-იანი წლებიდან და მე-20 საუკუნის 90-იან წლებამდე იარსება.

1883 წლიდან მოყოლებული მთელი ქვეყნის მასშტაბით სკოლა-ინტერნატებში 150 ათასი ბავშვი სწავლობდა. მიუხედავად იმისა, რომ ინდიელთა მშობლებმა არ იცოდნენ რა იყო და რას ითვალისწინებდა ამ სკოლაში ცოდნის მიღება, გაუცნობიერებლად თვლიდნენ, რომ ამ დაწესებულებაში სწავლა საუკეთესო იყო მათი შვილებისთვის, სადაც სრულფასოვან, ევროპულ განათლებას მიიღებდნენ. თუ 1920 წლამდე სკოლაში წასვლა ნებაყოფლობითი იყო, ამ წლიდან სკოლა-ინტერნა-

1 ახალი საფრანგეთი – New France (Nouvelle-France) იყო საფრანგეთის კოლონია ჩრდილოეთ ამერიკაში, დღევანდელი კანადის ტერიტორიაზე. 1763 წელს პარიზის ზავით ეს ტერიტორია ინგლისის შემადგენლობაში გადავიდა.

ტებში გადასვლა და განათლების მიღება სავალდებულო და იძულებითი გახდა. ხშირად ხდებოდა, რომ ინდიელ ბავშვებს შუა გზიდან იყვანდნენ და იძულებით მიჰყავდათ სკოლა-ინტერნატებში. „საცხოვრებელ სკოლაში ცხოვრება რთულია – ისეთი შეგრძნებაა, თითქოს შენში არსებული მთელი ბედნიერება ამოწურულია და შიშისა და შფოთვის გრძნობით შეიცვალა“ (Niessen 2017: 8).

სკოლა-ინტერნატები ინდიელებისთვის მხოლოდ ცუდ მოგონებებთან დაკავშირებული ადგილია. ის, რაც მათთვის სინწინდეს წარმოადგენდა – ართმევდნენ, 5-6 წლის ბავშვებს ავინყებდნენ ოჯახებს, მათ წარსულს, მათ კულტურას, იმას, რაც მათი იდენტობის ნაწილს წარმოადგენდა. პროცესს ყველა ბავშვი გადიოდა, განურჩევლად სქესისა. მას შემდგომ, რაც სკოლა-ინტერნატებში მოხვდებოდნენ, ბავშვებს მათთვის ყველაზე მნიშვნელოვან და საკრალურს – თმებს – ჭრიდნენ, წინააღმდეგობის შემთხვევაში კი მკაცრად ისჯებოდნენ. თითქოს სირცხვილის გრძნობას აკარგვინებდნენ მას შემდეგ, რაც ყველა ბავშვი ერთდროულად შეყავდათ აბანოებში და აიძულებდნენ ერთმანეთის წინაშე მდგარიყვნენ სამოსის გარეშე.

მათი გარეგნობის შეცვლაში ბოლო შტრიხს სამოსი წარმოადგენდა – ის, რაც მათ სრულიად განარჩევდათ და განასხვავებდათ ევროპელებისგან, ის, რაც მათი იდენტობის ერთ-ერთი ნაწილი იყო. ამას ერთვოდა ისიც, რომ ახალგაზრდა ინდიელ გოგო-ბიჭებს არ ჰქონდათ პირადი სივრცე, სადაც თავს კომფორტულად იგრძნობდნენ. მათ, ყველას ერთ დიდ ოთახში აწვენდნენ, რაც წლების განმავლობაში გრძლდებოდა.

მათი ყოველდღიური რუტინა არასდროს შეცვლილა. დღის მანძილზე ბავშვები სწავლასთან ერთად ლოცულობდნენ, ეწეოდნენ ღვთისმსახურებას, დღის უმეტეს ნაწილს კი „შრომაში“ ატარებდნენ. ამ შრომის გასამართლებლად ასახელებდნენ სულის წვრთნას, რეალურად კი ბავშვები იაფ მუშა-ხელს წარმოადგენდნენ, რომლებიც სკოლის და არა მხოლოდ სკოლის, ყველა საჭიროებას ფარავდნენ.

ინდიელ ბავშვებს აკრძალული ჰქონდათ საკუთარ ენაზე საუბარი, მათი ტომის ენაზე გაუაზრებლად წარმოთქმული სიტყვების თქმისას კი სასტიკად ისჯებოდნენ. არსებობდა სასჯელის რამდენიმე ფორმა: ხელებში ჯოხის დარტყმა, გამათრახება, თანატოლებთან დამცირება, ბნელ ოთახში ჩაკეტვა ან თუნდაც საკვების გარეშე ყოფნა. „გაქცევისთვის სასჯელი განსხვავებული იყო. ერთი ბიჭი დირექტორმა ყველა შეკრებილი მოსწავლის თვალწინ პრინციპულად აიყვანა. ამ კაცს ბო-

როტი ადამიანის რეპუტაცია ჰქონდა. მან ბიჭი დიდი ტყავის მატრახის 10-15-ჯერ დარტყმით დასაჯა. გოგოებს, თუ გაქცევას შეეცდებოდნენ, ხშირად თმის ბოლომდე გაპარსვით სჯიდა. საშინელი იყო. ძალიან მრცხვენოდა. რამდენჯერმე კბილის ჯაგრისით კბილების გახეხვაც მოგვინია“ (Sanderson 2015).

ინდიელი ბავშვები ამ დაწესებულებებში იყვნენ არა განათლების მისაღებად (რომელიც ხარისხით არ გამოირჩეოდა და მხოლოდ საბაზისო ცოდნას ფარავდა), არამედ იმისთვის, რომ მიეღოთ რელიგიური ცოდნა, მომზადებულიყვნენ ფიზიკური შრომისთვის და რაც მთავარია, ამოშლოდათ ტრადიციული „აზროვნება“ და ეგრძნოთ სირცხვილი თავიანთი წარმომავლობის გამო. მოსწავლეთა მოგონებებში, როგორც ზემოთ მოყვანილ მაგალითშიც ჩანს, აუხსნელი და გაუმართლებელი სისასტიკეც აღიბეჭდა. არაჰუმანურმა მოპყრობამ: ფიზიკურმა დასჯამ, სიტყვიერმა შეურაცხყოფამ, გონებრივმა სისასტიკემ და სექსუალურმა ძალადობამ, გამოიწვია ტრავმა, რომელსაც ინდიელი ხალხი დღესაც ებრძვის და ცდილობს მისგან გათავისუფლებას.

ბოლო სკოლამ 1996 წლამდე იარსება. ამავე წელს გასაჯაროვდა კომისიის მიერ გამოქვეყნებული მოხსენება: „1998 წელს, კომისიის რეკომენდაციების საფუძველზე და სასამართლო საქმეების გათვალისწინებით, კანადის მთავრობამ საჯაროდ ბოდიში მოუხადა ყოფილ მოსწავლეებს იმ ფიზიკური და სექსუალური ძალადობის გამო, რომლებიც მათ საცხოვრებელ სკოლებში განიცადეს“ (Hanson 2009). ამას მალევე მოჰყვა სპეციალურად ინდიელებისთვის შექმნილი ფონდის დაარსება, რომლის ბიუჯეტიც 350 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენდა. მთავრობა გეგმავდა, ეს თანხა თერაპიული მკურნალობისთვის გამოეყენებინათ იმ დაზარალებულ ინდიელებზე, რომლებმაც წლები გაატარეს სკოლა-ინტერნატებში და რამაც მძიმე ფიზიკური თუ სულიერი ტრავმა გამოიწვია მათში.

ცნობილია, რომ კანადის სკოლა-ინტერნატებში სულ მცირე 6,000 ბავშვია დაღუპული სხვადასხვა მიზეზით: გრიპით, წითელათი, ტუბერკულოზით. თუმცა, გარდა ამისა, სიკვდილიანობის სხვა მიზეზებიც სახელდება, მაგ.: თვითმკვლელობა, ხანძარი, არასათანადო მოპყრობა. „2008 წლის 11 ივნისს პრემიერ-მინისტრმა სტივენ ჰარპერმა ბოდიში მოიხადა ყოფილი საცხოვრებელი სკოლის მოსწავლეებისთვის ყველა კანადელის სახელით. მან აღიარა, რომ სკოლების უპირველესი დანიშნულება იყო ბავშვების სახლებიდან და ოჯახებიდან გაყვანა, რათა

ასიმილირებულიყვნენ დომინანტ კულტურაში“ (Langevin 1983: 2).

ძალიან დიდი დალი დაასვა აბორიგენებს, მათ კულტურას და თვით-გამორკვევას ე. წ. „Sixties Scoop“-ის მოძრაობამ, რომელსაც ადგილი მეოცე საუკუნის სამოციან წლებში ჰქონდა. კანადის ხელისუფლების მიერ გატარებულმა რეფორმებმა, რომლებზეც ჩვენ უკვე ვისაუბრეთ, რეზერვაციებში ბუნებრივად გამოიწვია ინდიელთა საზოგადოების ეკონომიკური სიდუხჭირე, სოციალური პრობლემები და სხვა. კანადის ხელისუფლებამ დიდი ყურადღება მიაქცია აბორიგენ ბავშვთა განვითარებას და იმ მიზეზით, რომ რეზერვაციებში ინდიელი ბავშვების რეალიზაცია არ ხდებოდა, ეკონომიკური პირობები და სხვა ფაქტორები არ იძლეოდა ბავშვის სრულყოფილად აღზრდის შესაძლებლობას, ნაცვლად არსებული პრობლემების მოგვარებისა და ინდიელთა მძიმე მდგომარეობის შემსუბუქებისა, კანადის ხელისუფლებამ მასობრივ გაშვილებას მიმართა. რეზერვაციიდან ხდებოდა აბორიგენი, მცირეწლოვანი ბავშვების იძულებით წაყვანა და ქვეყნის გარეთ მათი გაშვილება. მასშტაბებზე რომ ვისაუბროთ, 1951 წლისთვის, ბრიტანეთის კოლუმბიაში² 29 აბორიგენი ინდიელის გაშვილების ფაქტი დაფიქსირდა, მაშინ როცა 1961 წელს იგივე მაჩვენებელი 1,466-ს შეადგენდა. თუკი 1950-იანი წლებისთვის მინდობით აღზრდაში მყოფი კანადელი ბავშვების მხოლოდ 1% იყო ინდიელი, 60-იანი წლებისთვის ეს მაჩვენებელი 33%-მდე გაიზარდა. ბოლო კვლევებით, 1960-1990 წლებში გაშვილებული უნდა იყოს 20 000-ზე მეტი ბავშვი, რაც, ინდიელთა დემოგრაფიული მდგომარეობის გათვალისწინებით, საკმაოდ დიდი მაჩვენებელია. გაშვილება ძირითად შემთხვევაში კანადის საზღვრებს გარეთ ხდებოდა, ხშირი იყო აშშ-ში გაშვილების ფაქტები. 1990-იან წლებში საკმაოდ გახმაურებულმა სასამართლო საქმეებმა, რომელიც პროვინციული ხელისუფლების წინააღმდეგ იყო მიმართული, ამ ერთგვარ მოძრაობას ბოლო მოუღო. თუმცა იმ მიზეზით, რომ ეკონომიკური მდგომარეობა რეზერვაციებში დღემდე მძიმეა, აბორიგენი ინდიელი ბავშვების პროცენტული რაოდენობა მინდობით აღზრდაში ჯერ კიდევ მაღალია.

სასამართლო პროცესებმა დაადასტურა, რომ კანადის ხელისუფლებას არ უცდია მცირეწლოვანი ბავშვებისთვის შესაბამისი პირობების შექმნა, არ უფიქრია იმ ემოციურ დაღზე, რომელიც მათ ფსიქიკაზე დატო-

1 „Sixties Scoop“ ქართულად შესაძლოა ვთარგმონთ, როგორც „სამოციანების წმენდა“. დაკავშირებულია დროის პერიოდთან, მეოცე საუკუნის სამოციან წლებთან და გამოხატავს პროცესის მაშტაბურობას.

2 ბრიტანული კოლუმბია (The British Columbia) პროვინცია კანადაში.

ვებდა კვალს. გაშვილება ხდებოდა ბავშვებისთვის უცხო და მიუღებელ გარემოში, საზოგადოებაში, სადაც ისინი მათ მსგავსს ვერ ხედავდნენ. საკუთარ ფესვებს მოწყვეტილები ევროპულ საზოგადოებაში არაევროპელებად იზრდებოდნენ. იმის გათვალისწინებით, რომ მთელი ეს მოძრაობა ბავშვთა „კეთილდღეობის მიზეზით“ შეიმოსა, აშკარაა, რომ მთავრობას მათ კეთილდღეობაზე დიდხანს არ უფიქრია.

მას შემდეგ, რაც ინდიელთა თემამ აქტუალობა შეიძინა, პრესის წარმომადგენლებმა აქტიურად დაიწყეს იმ ადამიანთა ძებნა, რომლებიც ამ სისტემას გადაურჩნენ. დაზარალებული ადამიანები იხსენებენ და ყვებიან, თუ როგორ დააცილეს ისინი მშობლებს, რა სისტემა მოქმედებდა სკოლებში და რა სახით ისჯებოდნენ, თუ არ დაემორჩილებოდნენ მოცემულ კანონებსა და წესებს. დღესდღეობით, მედიასაშუალებებით ხდება მათი გამოცდილების გაზიარება და ფართო აუდიტორიისთვის გაცნობა. „როცა მან (იგულისხმება და-მარი ბაბტისტი, რომელიც სავარაუდოდ ერთ-ერთი მასწავლებელი უნდა იყოს – მ. ხ., თ. ს.) ჩემს ენაზე ლაპარაკი გაიგონა, ხელები აღმართა და ჯოხი ჩამართყა. ხელებზე ჯერ კიდევ მაქვს მუწუკები და ნაწიბურები. სპეციალური ხელთათმანების ტარება მიწევს, რადგან სიცივეზე ხელები ძალიან მტკივა. ძალიან ვცდილობდი არ მეტირა როცა მცემდნენ და შემეძლო არ ავყოლოდი ჩემს გრძნობებს... და გამიმართლა. ჩემი ასაკის ბევრმა მამაკაცმა თავი მოიკლა, ან ძალადობრივი სიკვდილით დაიღუპა, ან გალოთდა. და ეს არ იყო მხოლოდ ჩემი თაობა. ბებიაჩემისთვის, რომელიც ოთხმოცდაათიანების თაობაა (უნდა იგულისხმებოდეს XIX საუკუნის 90-იანი წლები – მ. ხ., თ. ს.), დღემდე ძალიან მტკივნეულია სკოლაში მომხდარზე საუბარი“ (Kilkenny 2017). გარდა დოკუმენტური სიუჟეტებისა, საკმაოდ ხშირია ამ ტრავმის მხატვრული ფილმებში გადმოცემის შემთხვევებიც. ამ მიზნით შეიქმნა ისეთი ფილმები, როგორებიცაა „Indian Horse“, „We were children“, „Sisters & Brothers“ და სხვა მრავალი. ფილმებში გადმოცემულია ინდიელ ბავშვთა განცდები, როდესაც მშობლებს ძალით აშორებდნენ, როდესაც ერთ სკოლაში მყოფ და-ძმას ერთმანეთს არ ანახებდნენ. ექცეოდნენ არაჰუმანურად, სცემდნენ, აუპატიურებდნენ, რასაც წლების განმავლობაში უყურებდნენ და თავის თავზეც უწევდათ განცდა.

არის თუ არა კანადის ხელისუფლების მიერ გატარებული რეფორმები ინდიელების მიმართ განხორციელებული ქმედებები გენოციდი? ამ თემასთან დაკავშირებით მეცნიერებს შორის განსხვავებული აზრები არსებობს. არიან ადამიანები, რომლებიც თვლიან, რომ ინდი-

ელთა სკოლა ინტერნატებში განვითარებული მოვლენები არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც ინდიელთა გენოციდი და ამას თავისივე არგუმენტებით ხსნიან. მაგალითად, ამას ამტკიცებს ისტორიის დოქტორი ჯიმ მილერი და ამბობს, რომ ადამიანები სრულიად უსაფუძვლოდ ამტკიცებენ და ადანაშაულებენ კანადის ლიდერებს ინდიელთა გენოციდში და მინიმუმ ეს მოსაზრება რომ გამოვთქვათ, გენოციდის მნიშვნელობაზე უნდა შევთანხმდეთ. სიტყვის განმარტებისთვის კი დამადასტურებელ დოკუმენტად ასახელებს და მტკიცებულებად იყენებს 1948 წლის გაეროს კონვენციას, რომელიც განსაზღვრავს გენოციდს, როგორც „ქმედებებს, ჩადენილს ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი ან რელიგიური ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივ განადგურების მიზნით“ (Miller 2021). იგი აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმ პოლიტიკისა, რომელიც დამლუპველი აღმოჩნდა ადგილობრივი ინდიელი ბავშებისთვის, არასდროს ყოფილა მიზანმიმართულად განხორციელებული მათი განადგურებისთვის. იმისთვის, რომ გენოციდად ვაღიაროთ ინდიელთა მიმართ გატარებული პოლიტიკა საჭიროა, როგორც განზრახვა, ასევე მტკიცებულებები. დაარსებული სკოლების მიზანი იყო შეეზღუდათ მათი თავისუფლება, შეეცვალათ მმართველობის სისტემა, დაევიწყებინათ და მათში ჩაეკლათ „ინდიელის სული“. მილერის აზრით, ეს სულაც არ ასოცირდება გენოციდთან, რომლის განმარტებადაც მივიჩნევთ მიზანმიმართულ ქმედებას. ამ საკითხს სხვანაირად განიხილავს პოლიტიკური მეცნიერების დეპარტამენტის სრული პროფესორი დევიდ მაკდონალდი. იძულებითი გადაცემის ფორმას ბიოლოგიურ გენოციდად მოიაზრებს და დამადასტურებლად მოჰყავს რაფაელ ლემკინის 1951 წლის დასკვნა, რომ „გენოციდი შეიძლება განხორციელდეს ჯგუფის სრული განადგურებით, ან მისი შვილებისთვის შთამომავლობის, იდენტობის გადაცემისთვის ხელის შეშლით“ (MacDonald 2019: 36). იგი გაეროს გენოციდის კონვენციას მოიაზრებს როგორც კომპრომისს სახელმწიფოებს შორის, რომელთაც ბევრი ცუდი რამ ჩაიდინეს ინდიელებთან მიმართებაში. მაკდონალდი მხარს უჭერს და ემხრობა ინდიელთა წამოყენებულ მოთხოვნებს იმის შესახებ, რომ კანადის მთავრობამ ჩადენილი სისასტიკე გენოციდად აღიაროს (MacDonald 2019: 184). იმ მოსაზრებას, რომ სკოლა ინტერნატებში განხორციელებული მასობრივი სიკვდილი და წამება ინდიელი ბავშვების გენოციდად უნდა შევაფასოთ ამტკიცებს ორგანიზაცია TRC (Truth and Reconciliation Commission of Canada), რომლის საბოლოო მოხსენება სკოლა-ინტერნატების მუშაობას აფასებს როგორც კულტურულ

გენოციდს.

თავად კანადის პრემიერ-მინისტრის, ჯასტინ ტრუდოს (2015 წლიდან დღემდე) მხრიდან, მთელი ეს პროცესი გენოციდად შეფასდა და თუ გავითვალისწინებთ ამ პრობლემის გამოსასწორებლად და აღსაკვეთად გამოყოფილი ორგანიზაციების რაოდენობას და მათ ბიუჯეტს, აშკარაა, რომ კანადის ხელისუფლება „ინანიებს“ დანაშაულს. რთულია გულგრილად შევაფასოთ ინდიელების მიერ გამოვლილი კულტურული ტრავმა. აშკარაა, რომ იძულებით ხდებოდა მათი მესხიერებიდან აბორიგენობის იდენტობის ამოშლა. მათ უცვლიდნენ სახელებს, რაც ინდიელთა შეხედულებით, მთელი პიროვნების შეცვლის ტოლფასია (Miller 2012), მათ წყვეტდნენ საკრალურ მიწას, ოჯახს, ტომს და წინაპართა კულტურას, აშვილებდნენ ქვეყნის საზღვრებს გარეთ, უზღუდავდნენ თვითგამოხატვას, ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ უფლებებს. ეს ყველაფერი ხდებოდა მხოლოდ მათი ეთნიკური ჯგუფის გაქრობის მიზნით. ერთადერთი, რაც თითქმის ორსაუკუნოვანმა მცდელობებმა მოუტანა კანადის სახელმწიფოს, არის დიდი გაუცხოება აბორიგენ მოსახლეობასა და „ევროპელ მიგრანტებს“ – კანადელებს შორის. სამწუხაროდ, ხელისუფლების მიერ გამოცხადებული საჯარო ბოდიში და „მორალური ზარალის ასანაზღაურებელი ბიუჯეტი“ წარსულს არ ცვლის. რაც შეეხება გენოციდს, ისტორიოგრაფიაში თუ თანამედროვე მედიაში ბევრისთვის რთულია ჰოლოკოსტის მასშტაბის მქონე გამოცდილების შემდეგ ინდიელთა წინააღმდეგ მიმართულ რეფორმებს გენოციდი ეწოდოს. შესაძლოა, ხელისუფლების მიზანი არ ყოფილა ეთნიკური უმცირესობის უმოწყალოდ ამოხოცვა, მაგრამ მათი იდენტობის ნაშლა, ჩვენი აზრით, დაახლოებით იგივე ზარალის მომტანი უნდა ყოფილიყო. კულტურული გენოციდი, თუ უბრალოდ დისკრიმინაცია, არ ცვლის იმ ფაქტს, რომ ინდიელთა თვითგამოხატვა, ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური მდგომარეობა, საუკუნოვანი ინტეგრაციის შემდეგაც კი საკმაოდ მძიმეა.

საბოლოო ჯამში უნდა ითქვას, რომ კანადის ხელისუფლების მიერ გატარებულმა რეფორმებმა ვერ შეძლო აბორიგენებისა და ევროპული მოსახლეობის ინტეგრაცია. პირიქით, მიზანმიმართული, რეპრესიული რეფორმებით მხოლოდ უმცირესობის გარიყვა, მათი ეკონომიკური დამოკიდებულება და კულტურული ტრავმა გამოიწვიეს, რომელიც დღემდე დიდ დალად აქვთ დასმული კანადის სახელმწიფოში მცხოვრებ აბორიგენებს.

მოცემული სტატია ჯეროვნად ეხება ინდიელთა მდგომარეობას კანა-

დაში. თითოეულ რეფორმაზე შესაძლებელია ცალკე ნაშრომის დაწერა. უდავოდ ძალიან საინტერესო საკითხია აბორიგენების სოციალურ-კულტურულ მდგომარეობაზე, სკოლა ინტერნატებისა თუ ჩაკეტილი რეზერვაციების გამოცდილებაზე მსჯელობა, კანადის თვითმყოფადობაში ინდიელთა როლი და ზოგადად ინდიელთა იდენტობა თანამედროვე ეპოქაში, თუმცა მოცემული ფორმატი ამის შესაძლებლობას არ იძლევა. დიდ იმედს ვიტოვებთ, რომ საკითხი დაინტერესებას გამოიწვევს და მის ირგვლივ ფართო და კრიტიკულ დისკუსიას დაუდებს სათავეს.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა:

- ▶ Barron 1988: Barron Laurie F., The Indian Pass System in the Canadian West, 1882-1935, Department of Native Studies University of Saskatchewan, 1988;
- ▶ Blackstock, Clarke, Cullen... 2004: Cindy Blackstock, Sarah Clarke, James Cullen, Jeffrey D'Hondt, Jocelyn D'Hondt, Keeping the Promise The Convention on the Rights of the Child and the Lived Experiences of First Nations Children and Youth, First Nations Child and Family Caring Society of Canada, 2004;
- ▶ Davis 2021: Wynne Davis, The Remains Of 215 Indigenous Children Have Been Found At A Former School In Canada, 2021. ხელმისაწვდომია <https://www.npr.org/2021/05/29/1001566509/the-remains-of-215-indigenous-children-have-been-found-at-a-former-school-in-can> ბოლოს დამოწმებულია 29.05.2022;
- ▶ Graham 1997: Elizabeth Graham, The mush hole: life at two Indian residential schools, Waterloo, Ontario, Waterloo, Ont. : Heffle Pub.,1997;
- ▶ Hanson 2009: Erin Hanson, The Residential School System, 2009. ხელმისაწვდომია <https://indigenousfoundations.web.arts.ubc.ca/residential-school-system-2020/> ბოლოს დამოწმებულია 05.05.2022;
- ▶ Indian Act 2006: ხელმისაწვდომია <https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/indian-act> ბოლოს დამოწმებულია : 24.03.2022;
- ▶ Kerstetter 1995: Todd Kerstetter, Lost Harvests: Prairie Indian Reserve Farmers and Government Policy by Sarah Carter, Great Plains Research Vol. 5, No. 1 (February 1995), pp. 164-166 (3 pages) Accessed 19 Apr. 2022;
- ▶ Kilkenny 2017: Carmel Kilkenny, Residential school apology coming for NL, 2017. ხელმისაწვდომია <https://www.rcinet.ca/en/2017/08/11/residential-school-apology-coming-for-newfoundland-and-labrador/> ბოლოს დამოწმებულია 19.04.2022
- ▶ Langevin 1883: Hector Langevin, They came for the children: Canada,

Aboriginal peoples, and residential schools. Public Works Minister of Canada, 1883.

- ▶ MacDonald 2019: MacDonald David B., *The Sleeping Giant Awakens: Genocide, Indian Residential Schools, and the Challenge of Conciliation*, Toronto Buffalo London, University of Toronto Press, 2019;
- ▶ Miller 2012: *Residential Schools in Canada: ხელმისაწვდომია* <https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/residential-schools>. ბოლოს დამოწმებულია 5.10.2021
- ▶ Miller 2017: Miller J. R., *Residential Schools and Reconciliation: Canada Confronts Its History*, Toronto, University of Toronto Press, 2017;
- ▶ Miller 2021: Miller J. R., *Genocide, Macdonald and Canadian History*, 2021; ხელმისაწვდომია <https://nationalpost.com/opinion/j-r-miller-genocide-macdonald-and-canadian-history> ბოლოს დამოწმებულია 08.02.2022
- ▶ Nestor 2018: Nestor Rob, *Pass System in Canada*, 2018. ხელმისაწვდომია <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/pass-system-in-canada> ბოლოს დამოწმებულია 16.05.2022;
- ▶ Niessen 2017: Niessen Shuana, *Shattering the Silence: The Hidden History of Indian residential schools in Saskatchewan*. Regina, SK: Faculty of Education, University of Regina, 2017.
- ▶ Parrott 2014: Parrott Zach, *Government Apology to Former Students of Indian Residential Schools*, 2014. ხელმისაწვდომია <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/government-apology-to-former-students-of-indian-residential-schools>. ბოლოს დამოწმებულია 31.03.2020
- ▶ Regan 2010: Regan Paulette, *Unsettling the Settler Within*, vancouver, canada, The University of British Columbia, 2010.
- ▶ Sanderson 2015: Sanderson Geraldine, „Running Away“, 2015. ხელმისაწვდომია <https://allaboutresidentialschools.weebly.com/personal-stories.html> ბოლოს დამოწმებულია 26.02.2015.
- ▶ Sinclair, Dainard 2016: Niigaanwewidam James Sinclair, Sharon Dainard, *Sixties Scoop*, 2016. ხელმისაწვდომია <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/sixties-scoop> ბოლოს დამოწმებულია 17.02.2021
- ▶ Swidrovich 2004: Cheryl Marlene Swidrovich, *Positive Experiences of First Nations Children in non-Aboriginal Foster or Adoptive Care: De-Constructing the „Sixties Scoop“* University of Saskatchewan Saskatoon, 2004.

THE CONDITIONS OF THE FIRST NATION IN CANADA - THE CULTURAL GENOCIDE OR THE DISCRIMINATION (SUMMARY)

The politic, guided by the government of Canada, which is represented by residential schools, the Indian act, etc is the subject we deem to discuss with this article. The process which happened in the XIX-XX centuries is still active today. People who face discrimination and who were the victims of the regime are still alive and are still trying to process the trauma they had.

The literature in the Georgian language is unavailable and because of that, the subject is unknown to Georgian readers. Our article tries to inform Georgian society about the historical past of the First Nations in Canada, discuss what positive or negative results the policy had, and discuss if it's possible to declare Canadian government reforms as a Genocide such as Holocaust, Holodomor, etc.

The enfranchisement process became a trauma for the first nations. The government tried to transform, and change indigenous people's habits. Helping from the church made it possible to hold the reforms such as The Indian Act, residential schools, Reserves, and the Pass system.